

Секція III.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА В СВІТІ

*П.С. Гаджієва,
студ. II курсу, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Науковий керівник: к.ю.н., доц. А.В. Левенець*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСЦЯ ТА РОЛІ ПАРЛАМЕНТУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В СИСТЕМІ ПОДІЛУ ВЛАДИ

Дослідження конституційно-правового статусу Парламенту Великобританії неможливо без визначення його ролі в системі вищих органів державної влади, що також допоможе виявити особливості Вестмінстерської системи державного управління.

Принцип розподілу влад був сформований англійцем Дж. Локком та французом Ш-Л де Монтеск'є ще в 18 ст. Так, перший із них виділяв законодавчу, виконавчу та федеративну владу, а Монтеск'є вже остаточно виділив класичне розуміння поділу влад на законодавчу, виконавчу та судову. Треба зазначити, що Великобританія має безпосередній зв'язок з цією концепцією, оскільки Дж. Локк був англійцем, а Монтеск'є формулював свою теорію на прикладі тогочасної державної влади Британії.

Принцип розподілу влади в Великобританії має низку особливостей, що зумовлено перш за все діяльністю її парламенту. Англія вважається батьківщиною парламентів. Ще в 1689 р. в Великобританії було прийнято Біль про права, що започаткувало явище англійського парламентаризму, оскільки цей Акт обмежив королівську владу і одночасно розширив владу Парламенту [1, с. 262].

Британський парламент складається, згідно із законодавчими актами, з: Корони (королеви), Палати лордів та Палати громад. Саме Палата лордів є прикладом британського консерватизму, адже

розподіл парламенту на дві палати відбувся ще у 1330 році на основі Вестмінстерського статуту. Сьогодні склад верхньої палати британського парламенту формується із спадкових та духовних лордів, довічних перів, ординарних лордів з апеляцій.

Нижня палата парламенту Великобританії — Палата громад — формується шляхом проведення виборів на основі мажоритарної системи відносної більшості. Строк повноважень — п'ять років [2, с. 70]. Так, можна визначити, що британський парламент є двопалатним, але трьохелементний.

Визначаючи конституційно-правовий статус Парламенту Великобританії, треба виділити проблеми, що виникають з приводу неписаного характеру англійської конституції, тобто вона не має єдиного письмового вираження. Так, можна виділити такі джерела, з яких складається конституція Сполученого Королівства: статутне право, загальне право, право Європейського Союзу, звичаї Парламенту, конституційні угоди та ін. Зважаючи на її комплексний характер та історію формування, можна виділити засади, на яких ґрунтується британське право: парламентський суверенітет (верховенство парламенту), верховенство права, поділ влад.

На думку А. Дайсі принцип парламентського верховенства визначає, що Парламент має право видавати й скасовувати будь-які закони; не має ні особи ні установи, за якими закон визнавав би право переступати чи не виконувати законодавчі акти Парламенту [3, с.48-49]. Однак цей принцип має декілька складових елементів: а) доктрина потенційного скасування закону, що виражається в повному або частковому скасуванні старих положень статутів при прийнятті нових, б) принцип мовчазної згоди, що полягає в дії навіть найстаріших статутів доти, доки вони не будуть скасовані новим актом Парламенту (наприклад, Акт про Чаклунство 1735 р. був застосований при розгляді справи про шотландського медіума у 1944 р.), правило визнання, що виражається в тому, що акти Парламенту завжди визнаються британськими судами як акти, що мають силу закону. В сучасній Великобританії принцип верховенства парламенту дещо обмежений нормативними (право ЄС) та процедурними (референдуми) факторами.

Принцип верховенства права є також обмежувальним фактором парламентського суверенітету, тому що означає відсутність свавілля влади та реалізує ідеї рівності всіх перед законом, справедливості тощо. Сьогодні цей принцип є загальноновизнаним для всіх демократичних країн.

Що стосується принципу розподілу влади Великобританії, то він має специфічний характер, обумовлений особливостями історичного розвитку англійського парламентаризму. Так, на думку багатьох британських вчених в основі парламентського правління довгий час

знаходився принцип злиття влади, тому що законодавчі, виконавчі та судові органи отримували владу від монарха. Прикладом злиття влади можна назвати посаду лорд-канцлера, якій був спікером Палати лордів, входив до складу Кабінету й одночасно був суддею Апеляційного комітету Палати лордів. Але наприкінці 20 ст. в Британії пройшли конституційно-правові реформи, що суттєво змінили погляд на розподіл влади та закріпили принцип верховенства права.

Для визначення місця Парламенту в системі органів державної влади Великобританії треба дослідити його взаємовідносини з органами виконавчої та судової влади.

Так, вищим органом виконавчої влади Великобританії є Уряд, хоча формально виконавча влада належить королеві, яка діє за допомогою Таємної Ради (400 членів) [4, с. 18-19]. Уряд формується після парламентських виборів за участю Парламенту та перед ним несе відповідальність. Очолює уряд Прем'єр-міністр. Слід відмітити, що в структурі англійського уряду виділяється Кабінет міністрів як найбільш впливова його частина. Наприклад, до Уряду, який був сформований Д. Кемероном після виборів 2015 р., входило 118 міністрів. Однак зі складу міністрів Уряду до Кабінету входило лише 21 міністр та Прем'єр-міністр [5].

Також, велику роль відіграють державні службовці, що є частиною сфери державного управління. Ця частина виконавчої влади показує персональний поділ між різними гілками, тому що згідно до Акту про дискваліфікацію 1975 р. державні службовці не можуть бути членами Палати громад. Таким чином, можна визначити, що виконавчою владою виступає державний апарат, а Уряд виконує одночасно і законодавчу, і виконавчу діяльність. Саме така особливість принципу розподілу влади має унікальну британську відмінність. Для ефективного функціонування цього принципу існує система стримувань і противаг (наприклад, міністерська відповідальність). Важливу роль у системі парламентського впливу на Уряд відіграє Опозиція Її Величності, Палата лордів та ін. Прикладом взаємодії виконавчої та законодавчої влади є сучасна практика делегування Парламентом своїх повноважень органам виконавчої влади [6, с. 82]. Можна дійти висновку, що Парламент та Уряд можуть мінятися ролями, що поєднує принцип злиття та поділу влади.

Специфіка організації державної влади Великобританії полягає також в тому, що буквально до 2009 року судова гілка влади на найвищому рівні не була відокремленою від законодавчої та виконавчої влади: функції вищого суду країни були поділені між комітетом по апеляціям Палати лордів і Судовим комітетом Таємної ради. Тому виникали сумніви щодо того, чи можуть ці органи бути повністю незалежними від виконавчої та законодавчої гілок влади, адже суди все

частіше причетні до вирішення політичних питань. Акт про конституційну реформу 2009 року передбачав створення Верховного суду, якому передали судові повноваження Палати лордів і Судового комітету Таємної ради (органу радників королеви Великобританії). Також, згідно з даним документом, була ліквідована посада лорд-канцлера як голови судової гілки влади. Ця реформа утвердила прозорість та незалежність судової гілки влади, а створення Верховного Суду остаточно закріпило нову конституційну модель Великобританії [2].

Підсумовуючи проаналізовані положення щодо місця та ролі Парламенту Великобританії в системі поділу влад, слід зазначити, що головний принцип британського права — принцип парламентського верховенства — в сучасних умовах змінюється та еволюціонує, що прямо визначає реформацію старих засад державного управління та закріплення більш сучасних тенденцій управління правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Серьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики [Текст] / С.Г. Серьогіна. — Х. : Право, 2011. — 768 с.
2. Француз-Яковець Т.А. Парламент Великобританії в системі поділу влади [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents/pdf/visnyku/nvsvy/03_2011/11fyataspv.pdf
3. Дайси А.В. Основы государственного права Англии. Введение в изучение английской конституции / пер. с англ. О.В. Полторацкой; под ред. П.Г. Виноградова. — 2-е изд. — Москва: Типогр. Т-ва И.Д. Сытина, 1907. — 671 с.
4. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский Союз, США, Япония: учеб. пособ./ сост. сб., пер., авт. вед.и вступ. ст. В.В. Маклаков. — 8-е изд., исправл. и доп. — Москва: Инфотрипик Медиа, 2012. — 640 с.
5. How government work [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.gov.uk/government/how-government-works>
6. Бруслик О.Ю. Конституційно-правовий статус парламенту Великобританії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / О.Ю. Бруслик; кер. роботи С.Г. Серьогіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків, 2017. — 20 с.